

TIDIGMEDELTIDA VERKSAMHET I SIGTUNAS UTKANT

Rapporter från Arkeologikonsult 2023:3651

Arkeologisk förundersökning
Lämning L2015:2168
Fastighet Guldets 17
Sigtuna socken och kommun
Stockholms län
Projektnummer 3651

Författare Malin Karlén

Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Stockholms län
Länsstyrelsens diarienummer:	431-3353-2023
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2023-06-01
Uppdragsnr i KMR:	202300738
Företagare:	RO Properties
Fastighet:	Guldet 17
Berörda lämningar, KMR:	L2015:2168
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Utförandetid, fältarbete:	12–19 september 2023, komplettering 7–8 maj 2024
Inmätningssystem:	RTK-GPS
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH2000
Projektledare:	Malin Karlén
Rapportansvarig:	Malin Karlén
Fältpersonal:	Åsa Berger, Mikael Bertheau, Malin Karlén, Daniel Matsenius
Planer och layout:	Ida Söderström
Fynd:	Fynden förvaras hos Arkeologikonsult i avvaktan på fyndfördelning

ARKEOLOGIKONSULT
Karins väg 5, 194 61 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41
www.arkeologikonsult.se

Fastighetskartan (Topografi 10 och Fastighetsindelning): ©Lantmäteriet
Drönbild: Spridningstillstånd Lantmäteriet, ärendenummer LM2023/051078.
Omslagsbild: Utsikt mot Sigtunafjärden från södra delen av undersökningsområdet. Foto från norr.

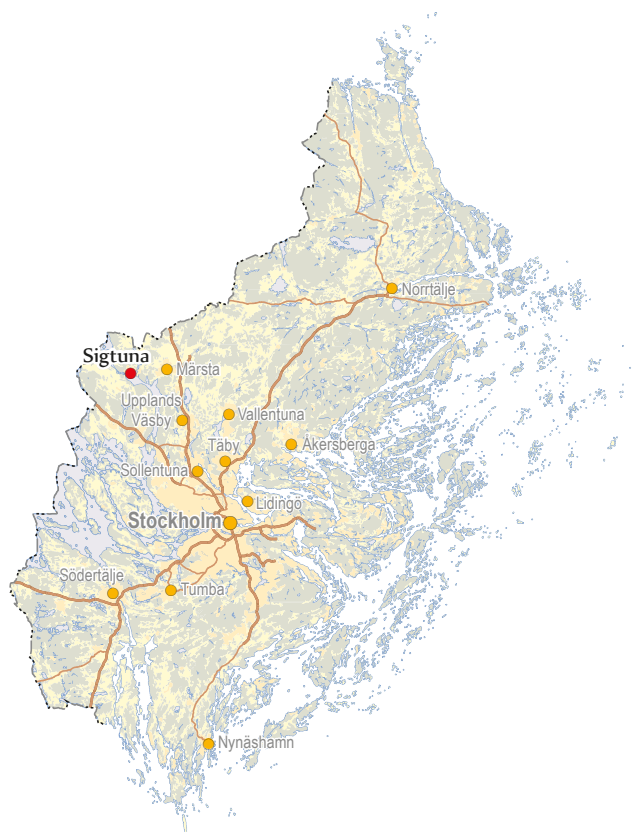
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

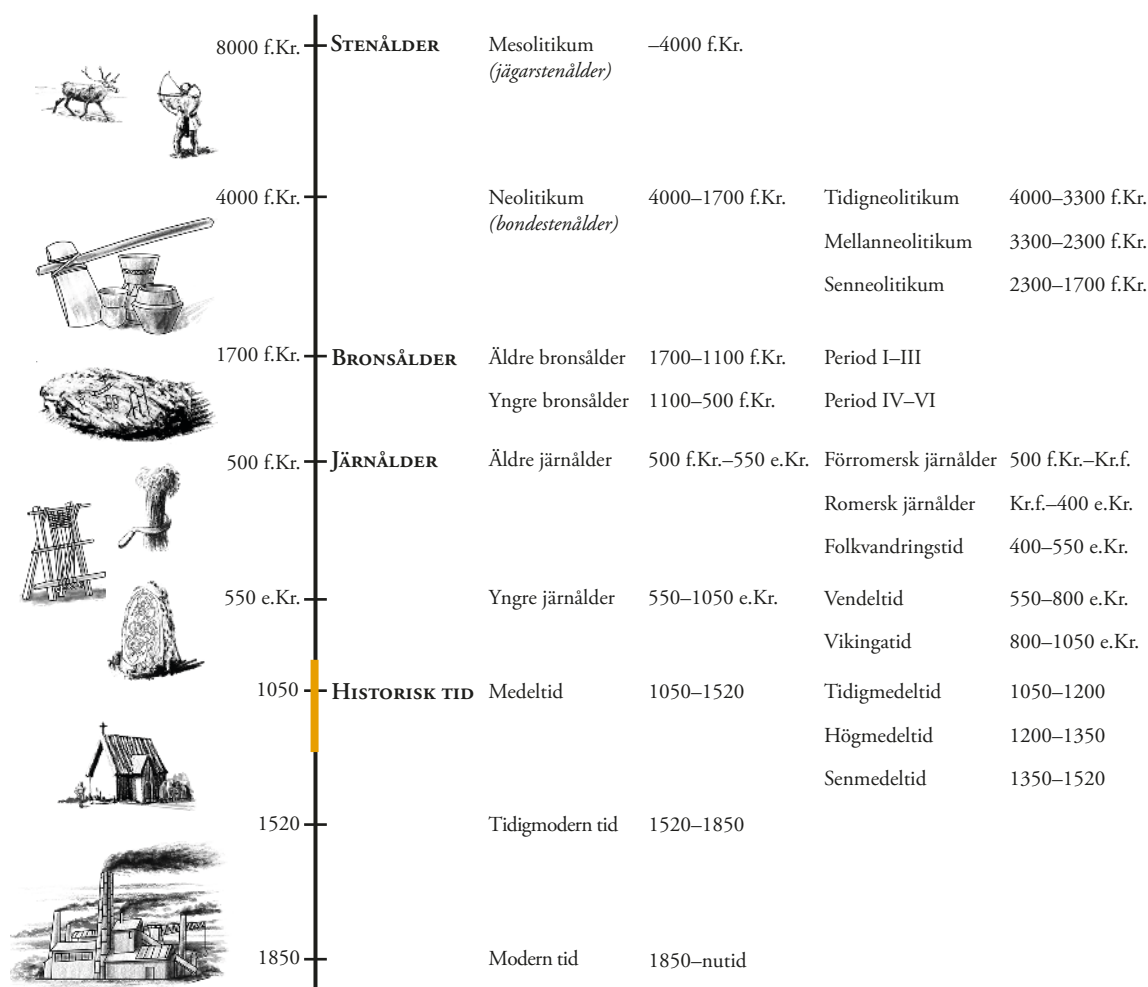
TIDIGMEDELTIDA VERKSAMHET I SIGTUNAS UTKANT

Rapporter från Arkeologikonsult 2023:3651

Arkeologisk förundersökning
Lämning L2015:2168
Fastighet Guldets 17
Sigtuna socken och kommun
Stockholms län
Projektnummer 3651

Författare Malin Karlén

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från Länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING	7
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ	8
Kvarteret Guldet	8
Tidigare undersökningar	9
METOD OCH GENOMFÖRANDE	10
Analyser	11
RESULTAT	12
Schakt 1.....	12
Schakt 2.....	12
Schakt 3.....	12
Schakt 4.....	14
Schakt 5.....	14
Schakt 6.....	15
Schakt 7.....	16
Fynd	17
SLUTSATS.....	18
REFERENSER	19
Litteratur	19
Digitala källor	19
Kartor	19
BILAGOR.....	20
Bilaga 1. Schakt	20
Bilaga 2. Kontexter	22
Bilaga 3. Fynd.....	25
Bilaga 4. ¹⁴ C-analys – International Chemical Analysis Inc. (ICA).....	27
Bilaga 5. Resultat från komplettering – Mikael Bertheau, Arkeologikonsult.....	28

Figur 1. Platsen för den arkeologiska förundersökningen i Sigtuna stad. Mot bakgrund av Terrängkartan, skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Under september 2023 utförde Arkeologikonsult en arkeologisk förundersökning av fastigheten Guldet 17 inom Sigtunas stadslager (L2015:2168) i Sigtuna kommun, Stockholms län (figur 1). Förundersökningen föranleddes av att RO Properties planerar att riva befintliga byggnader och i stället uppföra bostadshus inom fastigheten. Placeringen av schakten valdes framför allt baserat på de ytor som var tillgängliga vid undersökningstillfället då bostadshus och andra strukturer fortfarande stod kvar på plats. Vid undersökningen påträffades ett fåtal anläggningar och kulturlager på norra sidan av tomten. Flertalet av dessa har daterats till övergången mellan vikingatid och tidig medeltid. I flera av de påträffade anläggningarna gjordes fynd av äldre keramik av typen äldre svartgods, vilket korrelerar väl med de ¹⁴C-dateringar som gjordes på material från ett urval av anlägg-

ningarna. En stenansamling, eventuellt en del av en stensyll, påträffades på södra sidan av tomten. I övrigt förekom flera kraftiga utfyllnadslager- och utjämningslager som sannolikt har tillkommit på platsen i modern tid.

Efter avslutat fältarbete och i samband med att Arkeologikonsult skickade in rapportmanus för godkännande önskade Länsstyrelsen mer underlag för att kunna ta beslut om den fortsatta arkeologiska processen. Det beslutades att kompletteringsschakt skulle grävas i den centrala delen av undersökningsområdet för att klargöra om några lämningar berörs av det aktuella nybyggnationsprojektet inom fastigheten Guldet 17. Den kompletterande schaktningen kunde utföras inom den ursprungliga kostnadsberäkningen för den arkeologiska förundersökningen (bilaga 5).

INLEDNING

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län (Lst dnr 431-3353-2023) utfört en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Guldet 17 vid västra gränsen av Sigtunas stadslager (L2015:2168). Förundersökningen föranleddes av att RO Properties planerar för att riva befintliga byggnader inom fastigheten och uppföra flerbostadshus.

Syftet med förundersökningen var att ge Länsstyrelsen ett beslutsunderlag inför prövning om tillstånd till ingrepp i fornlämningen och att fastställa och dokumentera lämningens utbredning, karaktär, komplexitet och datering samt ta tillvara fynd. Resultatet ska kunna användas för att bedöma och

beräkna omfattningen av en arkeologisk undersökning men också användas i företagarens planering. Provtagning och analyser ska endast genomföras om de anses nödvändiga för att uppfylla förundersökningens syfte och ambitionsnivå.

I uppdraget ingick att:

- Vid behov undersöka enstaka lämningar, helt eller delvis, för att fastställa karaktär och datering.
- Samla in och hantera fynd med utgångspunkt i undersökningens syfte och ambitionsnivå.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Kvarteret Guldet

Förundersökningsområdet är beläget vid Sigtunafjärdens norra strand i sjön Mälaren (figur 1). Kvarteret Guldet ligger inom det fornlämningsområde som utgör Sigtunas medeltida och tidigmoderna stadslager (L2015:2168) i den västra utkanten av Sigtunas stadskärna, precis inom utbredningen för stadslagret. Cirka 200 meter norr om undersökningsområdet ligger Sankt Pers kyrkoruin och 25 meter söderut ligger idag Sigtunas hamn. Fastigheten Guldet 17 är belägen söder om Sigtunas Stora gatan och ligger i anslutning till strandpromenaden vid Sigtunafjärden. Undersökningsområdet sluttade svagt från norr till söder med den högsta nivån före avbaningen på 6,3 meter över havet och den lägsta på cirka 2,5 meter. Inom tomten finns en sekelskiftesvilla med en nyare tillbyggnad som planeras att rivras till förmån för nybyggda flerbostadshus. Södra sidan av tomten bestod främst av en stor plan grasmatta med en boulebana som avgränsade i västra kanten och ett stort trädäck som avgränsade ytan i norr och öster. På norra sidan om hotellbyggnaden bestod tomten främst av en stor grusplan som också fungerade som parkering för hotellets gäster (figur 2). Längs västra och norra kanten av tomten

låg en högre liggande, gräsbeväxt yta på vilken det stod två stora träd. I norra hörnet av tomten stod en elcentral där flera elkablar utgick från, både till hotellbyggnaden och till närliggande hus på anslutande tomter.

Undersökningsområdet ligger i en sänka som under vikingatid sannolikt har utgjort en vik med goda förutsättningar som hamnläge (Runer 2022). En landhöjning på över 5 meter har sedan skett i området sedan vikingatid, vilket sannolikt innebär att området tidigare haft en mer maritim karaktär (Kjellström 2005:3). Ungefär 200 meter norr om undersökningsområdet ligger Sankt Pers kyrkoruin. Byggnationen av kyrkan inleddes troligtvis under 1100-talets första del, strax efter att kungsgården flyttat från det som idag är Sigtuna museums tomt till ett mer upphöjt läge, sannolikt i området där Sankt Pers kyrka sedan uppfördes (Tesch 1997:14–15).

Den äldsta bevarade karta som visar undersökningsområdet upprättades 1778 och visar Sigtuna stads åker och gården. En karta från 1810 beskriver området som "stads tomter" och från och med nu verkar området vara bebyggt.

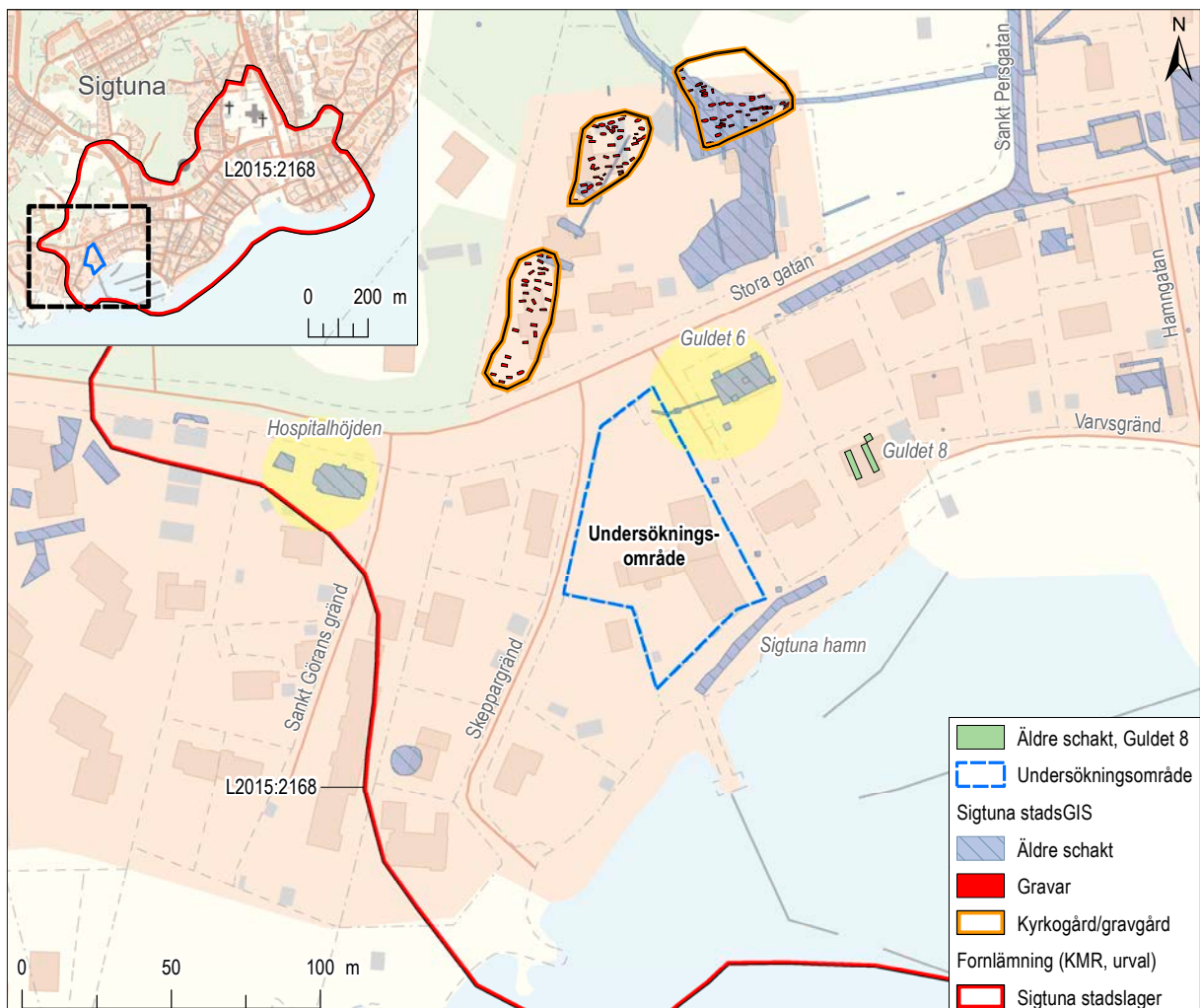
Figur 2. Översikt över undersökningsområdet. Foto från söder.

Tidigare undersökningar

Inom Sigtunas stadslager har flera större undersökningar utförts i modern tid. Bland de mer betydande i området kring förundersökningsområdet kan nämnas Guldet 6, Guldet 8, Sigtuna hamn och Hospitalhöjden (figur 3). Vid undersökningen av Guldet 6 påträffades upp till 0,3 meter tjocka kulturlager och delar av fyra stadsgårdar i två byggnationsfaser undersöktes (Wikström 2010). Bebyggelsen här har daterats till perioden 980–1060. Vid undersökningen av Hospitalhöjden påträffades sju skelettgravar (åtta individer) som daterats till sen vikingatid (Runer 2022). Flera skelettgravar som påträffats inom så kallade gravgårdar var sedan tidigare kända i området. Begravningarna daterades till sen vikingatid och representerar en tidig kristen

begravningstradition som skiljer sig både från den omgivande landsbygdens mer varierade gravfält och från de yngre kyrkogårdar som senare förekommer i anslutning till en kyrkobyggnad (Tesch 2000:14f). Gravgårdarna som hittills påträffats i Sigtuna förefaller ligga i en halvcirkel utanför och ovanför den äldsta bebyggelsen (Hed Jakobsson m.fl. 2017) vilket stämmer väl även för gravarna på Hospitalhöjden.

Ett flertal större undersökningar har även skett mer centralt inom Sigtunas stadslager. En viktig undersökning gjordes under 2006 i kvarteret Humlegården, då ett stort antal byggnader fördelat på sex stadsgårdar påträffades. Bebyggelsen daterades till sent 900-tal fram till tidigt 1100-tal och den äldsta bebyggelsen anses vara från tiden då Sigtuna grundlades (Kjellström & Wikström 2008).

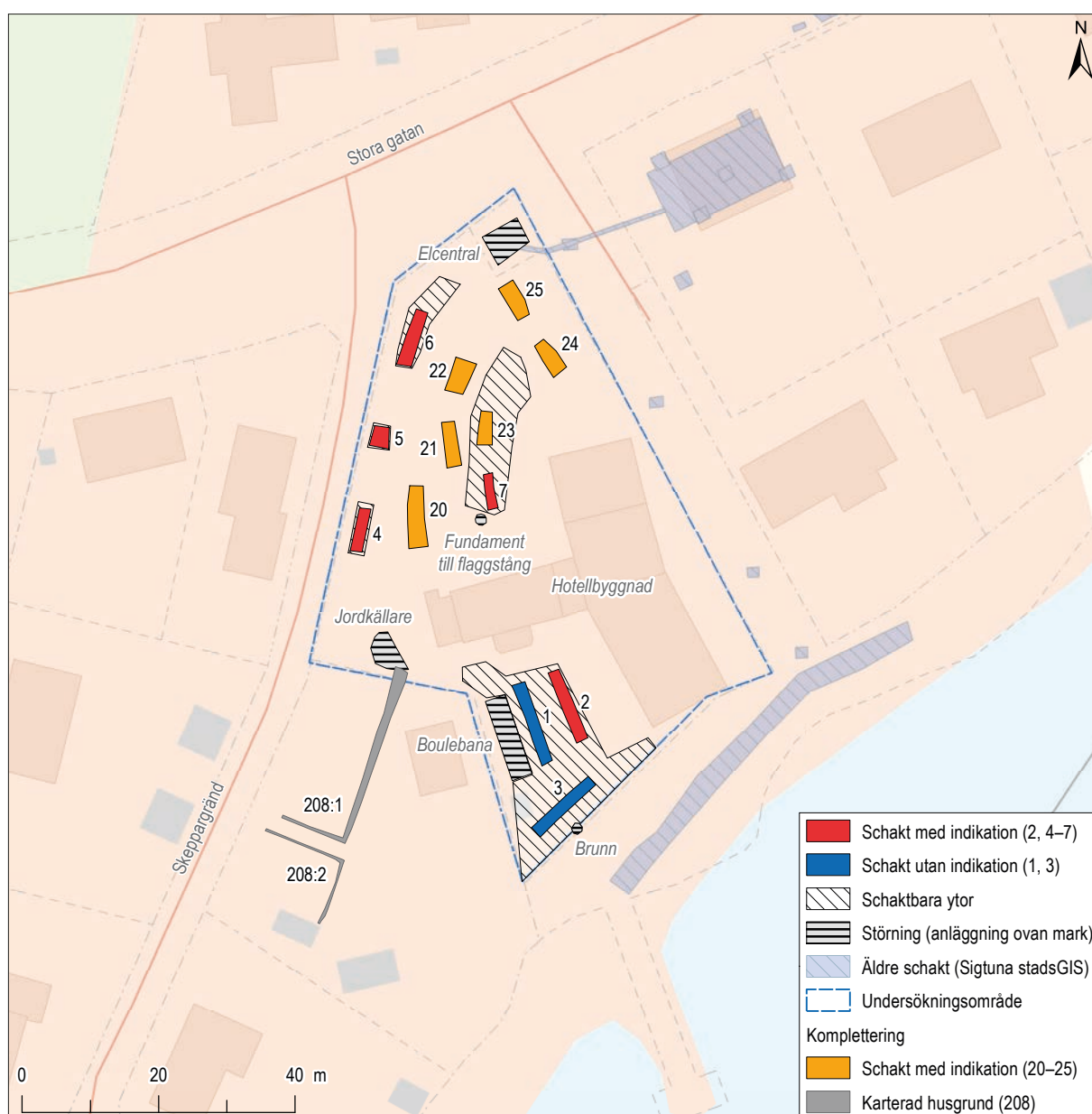
Figur 3. Undersökningsområdet med tidigare grävda schakt och skelettgravar som påträffats i området (från Sigtuna stadsGIS fr.o.m. juli 2012). Gravar har även påträffats inom undersökningsområdet för Hospitalhöjden. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:2500. Översikt med utbredningen för Sigtuna stadslager enligt Kulturmiljöregistret (KMR), skala 1:25 000.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Inom undersökningsområdet togs sju schakt upp, tre på södra sidan om hotellbyggnaden och fyra på norra sidan (figur 4). Ytterligare sex schakt togs upp vid en kompletterande undersökning (bilaga 5). Schaktens storlek varierade beroende på tillgänglig yta. Södra delen av tomten bestod av plan gräsmatta, avgränsad av ett trädäck som sträckte sig i en L-form längs med husets sida, en boulebana som sträckte sig längs med tomtens västra sida och strandpromenaden i söder. Schaktens storlek

varierade något, mellan 1,6–2,0 meter breda och 11,1–12,6 meter långa (bilaga 1). Djupet varierade mellan 1,4–1,5 meter beroende på vilken nivå den underliggande sterila lerbotten påträffades. På norra sidan av tomten var de schaktbara ytorna mindre och schaktens storlek blev därför mindre än på södra sidan.

För resultatet av de kompletteringschakt som grävdes under våren 2024 se bilaga 5.

Figur 4. Samtliga schakt och störningar inom undersökningsområdet. För beskrivning av resultaten från kompletteringen se bilaga 5. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:1000.

Figur 5. Schaktning på södra sidan av undersökningsområdet. Foto från söder.

Initialt schaktades överliggande matjord och påfört grus bort och schakten grävdes sedan skiktvis. De kulturlager och lämningar som framkom i schakten rensades fram med maskinunderstödd handgrävning för att sedan dokumenteras och i vissa fall undersökas enligt stratigrafiskt kontextuell metod (figur 5).

De lämningar som påträffades dokumenterades genom inmätning med RTK-GPS, fotografering och skriftlig beskrivning. Inmätningar och digitala kontextblanketter överfördes till ett GIS-baserat verktyg (Siteworks) för vidare bearbetning. De fynd som tillvaratogs vid undersökningen registrerades i en databas. Översiktsbilder av området fotograferades med drönare.

Under fältarbetet gjordes ett urval vid insamlandet av fynd. De fynd som kunde knytas till förhistoriska och historiska anläggningar eller lager samt kunde bidra till att uppnå undersökningens syfte och frågeställningar samlades in, övriga fynd gallrades redan i

fält. De föremål som samlades in men som bedöms ha ett lågt kulturhistoriskt värde, framför allt massmaterial såsom mindre metallföremål och spikar, samt andra föremål av som fönster- och buteljglas, kritpipor utan dekor och slagg, dokumenterades innan de gallrades.

Analys

En översiktlig bedömning av keramikmaterialet från fyra kontexter genomfördes. ^{14}C -analys utfördes på fyra prover för att datera utvalda anläggningar och kulturlager. De kontexter som analyserades valdes baserat på stratigrafiskt läge samt deras placering på undersökningsytan för att i möjligaste mån avgöra den stratigrafiska komplexiteten inom undersökningsområdet. En vedartsanalys gjordes av material från utvalda kontexter för att inför ^{14}C -analys skapa en uppfattning om träslag och egenålder. Resultatet från ^{14}C -analysen redovisas i bilaga 4. Inga föremål valdes ut för konservering.

RESULTAT

Schakt 1

Beskrivning: 2,0×12,6 meter, cirka 1,4 meter djupt under dagens marknivå.

Schakt 1 grävdes inom det område som idag utgör den södra delen av tomten Guldet 17 (figur 6). Ytan används idag som uteservering sommartid. Inga arkeologiska lämningar påträffades i schaktet. Schaktet innehöll omrörda massor med föremål från vitt skilda tidsepoker så som skärvor av yngre rödgods, fajans och buteljglas blandat med en spelkula i glas och föremål i plast (figur 7). Schaktet innehöll en del större stenar blandat med krossat tak- och väggtegel. Sannolikt rör det sig om rivningsmassor från en äldre byggnad, kanske från det hus som finns utritat på en karta över Sigtuna från 1810.

I botten av schaktet påträffades en nedgrävning i form av ett dike (102). Diket var fyllt med grusig rödaktig sand, tegelkross, tegelpannor, porslin och slagg. Diket påträffades cirka 1,2 meter under befintlig marknivå och täcktes förutom av matjorden av ett tjockt lager med påförda utfyllnadsmassor som sannolikt har tillkommit i samband med att marken jämnades ut för att anlägga den gräsmatta som nu täckte den södra delen av undersökningsområdet.

Schakt 2

Beskrivning: 1,8×11,1 meter stort, cirka 1,4 meter djupt under dagens marknivå.

Schakt 2 grävdes inom den södra delen av undersökningsområdet. I schaktet påträffades en stenkonstruktion som eventuellt kan höra till en husgrund (104; figur 8). Konstruktionen framkom på 0,25 meters djup och stenarna låg i ett kompakt organiskt lager (105) som innehöll murket trä blandat med sand, lera och en mycket liten mängd kol och

tegelkross. Lagret skiljde sig tydligt i karaktär från de omrörda massorna runtom. Stenkonstruktionen (104) framkom i schaktets norra del och fortsatte i västra, norra och östra in i schaktväggen. Den del av konstruktionen som låg i nordvästra delen av schaktet bestod av större stenar, cirka 0,4×0,6 meter stora. Den del av konstruktionen som låg längs den nordöstra delen av schaktet bestod av mindre stenar, cirka 0,15×0,25 meter stora.

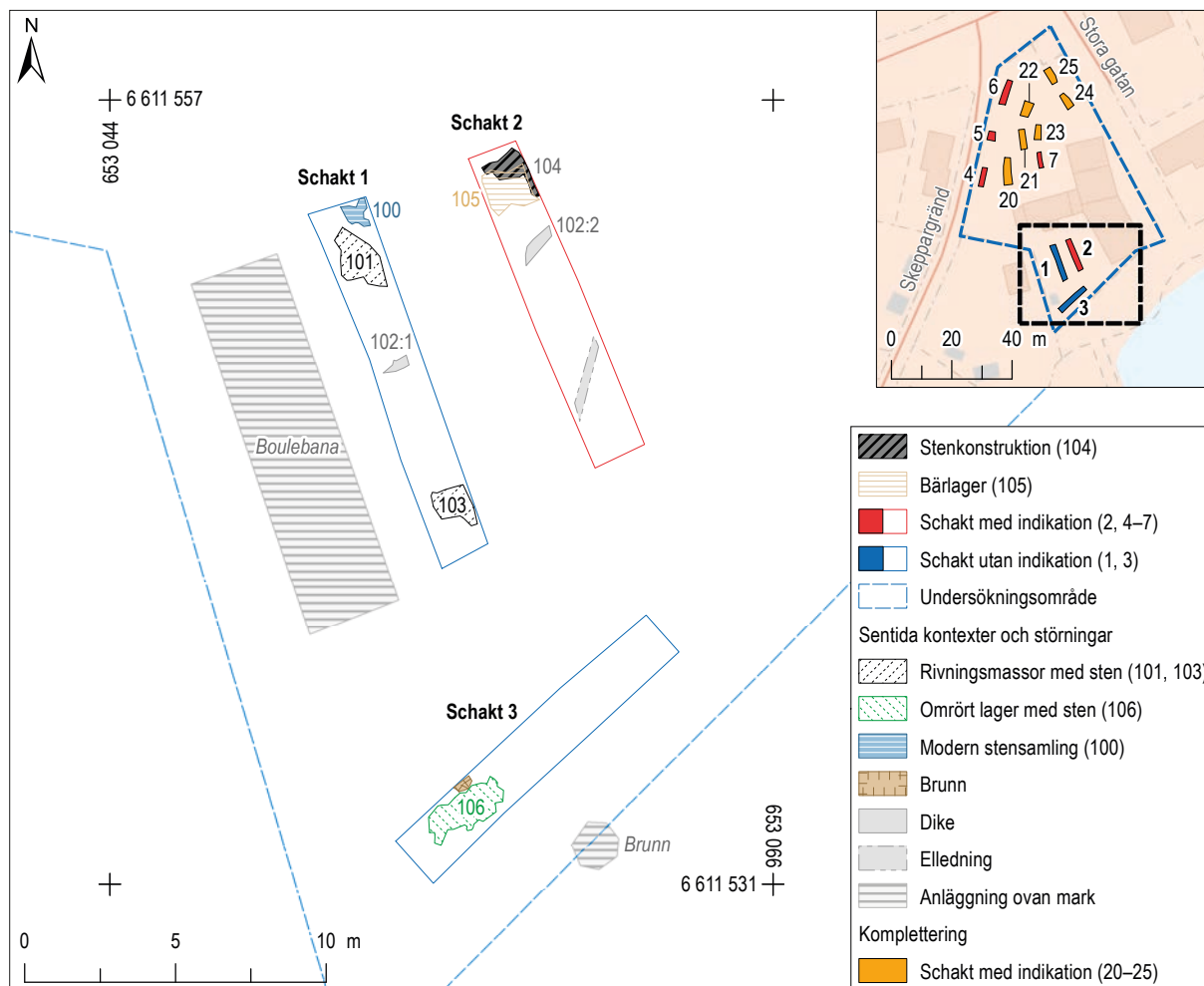
Med tanke på stenkonstruktionens position på tomten så kan det röra sig om en del av en stensyll till ett äldre hus eller en bod. Dock talar det blandade stenmaterialet och placeringen av stenarna emot den tolkningen. Ett mynt från 1831 hittades nedtryckt mellan stenarna, dock kan det komma från de omrörda massor som täckte delar av lagret och stenkonstruktionen. På en karta från 1810 finns en byggnad utritad på södra sidan av tomten men utifrån placeringen på kartan är det svårt att avgöra om det är rester av denna byggnad som har påträffats här.

I övrigt innehöll schaktet inga lämningar. Till karaktären var det mycket likt schakt 1. I schaktets södra del påträffades en sedan tidigare okänd elledning som utgick från den tillbyggnad som gjordes på tomten under sent 1980-tal.

Schakt 3

Beskrivning: 1,6×11,2 meter stort, cirka 1,5 meter djupt under dagens marknivå.

Schakt 3 var beläget inom den södra delen av undersökningsområdet. I botten på schaktet påträffades samma lerlager som fanns i botten av schakt 1 och 2. Ett parti med större stenar påträffades i ett omrört lager med tegelkross och sand. Ett brunn i form av ett höganäströr påträffades i norra schaktväggen. Schaktet bedöms inte innehålla några äldre lämningar.

Figur 6. Schakt med kontexter samt störningar inom den södra delen av undersökningsområdet, skala 1:250. Översikt mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:2 500.

Figur 7. Lösfynd från de schakt (1–3) som togs upp på södra delen av undersökningsområdet.

Figur 8. Stenkonstruktion (104) i schakt 2 som tolkas utgöra enstensyll till ett äldre hus eller en bod. Foto från söder.

Schakt 4

Beskrivning: 1,7×6,4 meter stort, cirka 1,6 meter djupt under dagens marknivå.

Schakt 4 grävdes i västra delen på den yta som låg norr om hotellbyggnaden (figur 10). Platsen utgjorde en gräsbeväxt upphöjd yta längs med parkeringsplatsens nordvästra kant. I schaktets botten påträffades tre mörkare fläckar som visade sig vara gropar fyllda med skärvig sten och kol (108–110; figur 9). Groparna påträffades på ett djup om 1,5 meter. Strax ovanför schaktets botten påträffades två mindre bottenkällor, dessa kunde dock inte kopplas till någon anläggning.

De tre groparna låg på rad efter varandra i sydlig till nordlig riktning med ungefär 0,6 meters mellanrum. Anläggningarna var lika varandra i karaktär och fyndinnehåll. Fyllningen bestod av grus, sand och lera med inslag av sot och kol. I grop 108 och 109 påträffades ett fåtal keramikskärvor av typen äldre svartgods. I grop 108 påträffades också slagg, ett oidentifierbart järnföremål och både bearbetat och obearbetat ben. Även grop 109 innehöll en liten mängd ben, bland annat kota från karpfisk. Grop 108 har genom ¹⁴C-analys daterats till mellan 890–1150 e.Kr. (bilaga 4), men med största sannolikhet ligger dateringen mellan 950–1050 e.Kr.

Groparna kan eventuellt vara rester av urlakade härdar men är mer sannolikt rester av kokgropar eller avfallsgropar. Samtliga innehöll en liten mängd skarpkantad sten som bedöms vara värmepåverkad samt en mindre mängd sot och kol. Dock förekom inga skörbrända stenar och relativt liten mängd kol och sot vilket talar mot att man har eldat på plats.

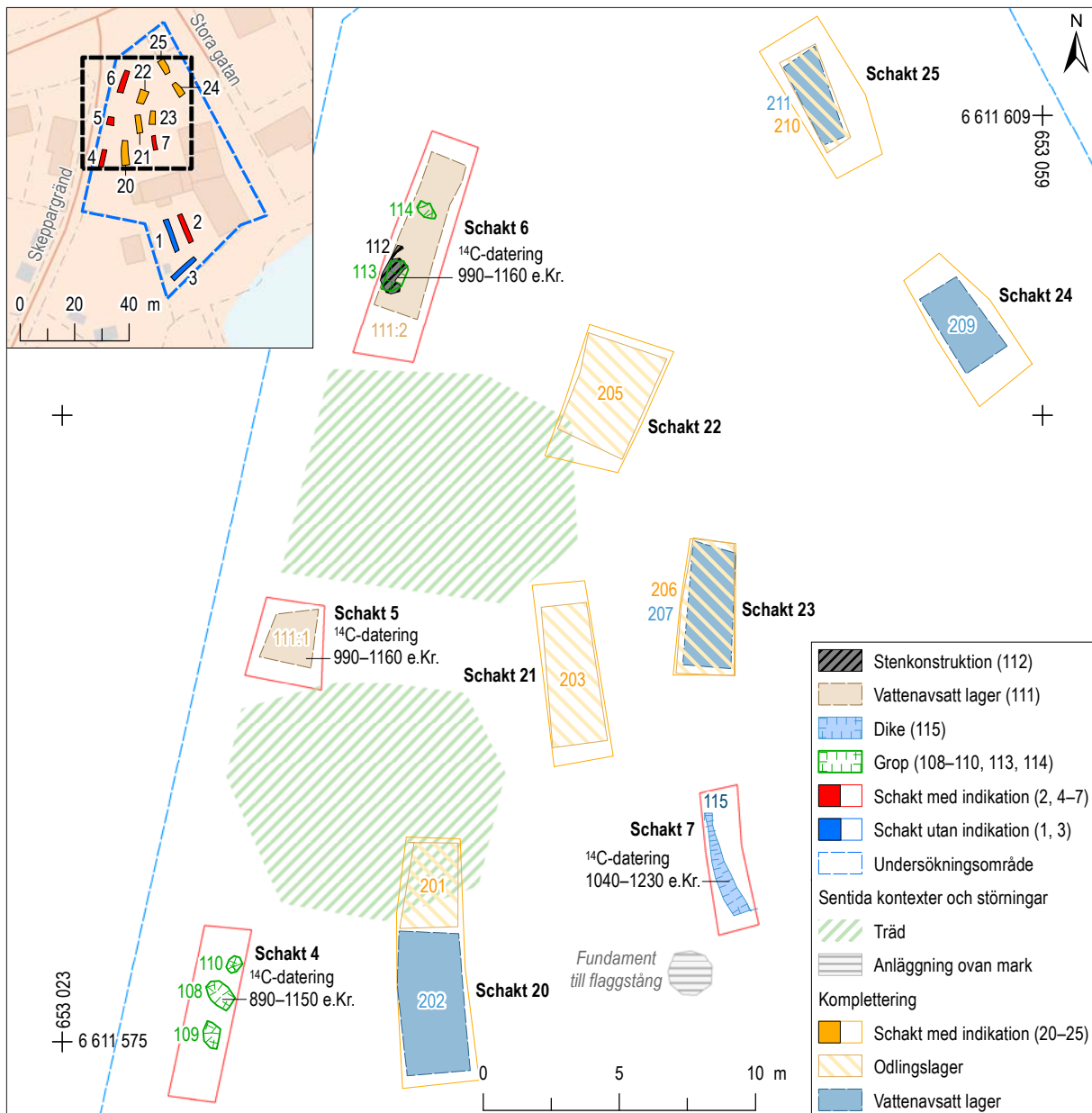
Schakt 5

Beskrivning: 2,9×3,0 meter stort, cirka 1,6 meter djupt under dagens marknivå.

Schakt 5 var lokaliserat 8 meter nordnordöst om schakt 4 och låg även det på den upphöjda gräsbeväxta remsa som sträckte sig längs nordvästra kanten av undersökningsområdet. På 0,55 meters djup påträffades kulturlager med inslag av sot, kol, obrända ben samt enstaka bitar keramik och slagg (111:1). Lagret var som mest 0,8 meter tjockt men tunnades ut något i schaktets nordöstra kant. Lagret tolkas som ett vattenavsatt lager vid Sigtunafjärdens dåvarande strandkant, framför allt på grund av de skiktningar i färg och material som förekom inom lagret, men också på grund av lagrets tjocklek och blygsamma fyndmängd. Kol från lagret har daterats till övergången mellan vikingatid – tidig medeltid (990–1160 e.Kr.).

Figur 9. De tre gropar (108–110) som påträffades i schakt 4 på norra sidan av undersökningsområdet. Foto från söder.

Figur 10. Schakt med kontexter samt störningar inom den norra delen av undersökningsområdet, skala 1:250. För beskrivning av schakt och kontexter inom kompletteringen se bilaga 1 och 2. Översikt mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:2 500.

Schakt 6

Beskrivning: 2,2×8,6 meter stort, cirka 1,5 meter djupt under dagens marknivå.

Schakt 6 var lokaliserat cirka 10 meter nordnordöst om schakt 5 och låg även det på den upphöjda gräsbeväxta remsa som sträckte sig längs nordvästra kanten av undersökningsområdet. På cirka 0,6 meters djup påträffades ett lager med inslag av sot, kol och enstaka skörbrända eller skärviga stenar (111:2), sannolikt en fortsättning på det som tolkades som

ett vattenavsatt kulturlager i schakt 5 (111:1). I lagret påträffades en stenkonstruktion (112) och under dessa en mörkfärgning som tolkats som en grop (113). Ytterligare en grop (114) påträffades norr om schaktets mitt.

Det vattenavsatta lagret (111:1) hade inslag av sot, kol, obrända ben och slagg samt enstaka bitar keramik i form av äldre svartgods. Lagret påträffades 0,55 meter under befintlig marknivå. Lagret var som mest 0,7 meter tjockt i södra delen men tunnades ut till cirka 0,3 meter mot den norra delen av schaktet.

I det vattenavsatta lager som täckte större delen av schaktet påträffades en stenkonstruktion (112; figur 11). Stensamlingen bestod av ett kantigt stenmaterial i varierande storlek mellan 0,2–0,5 meter i diameter. De låg samlade men gav inte ett lagt intryck.

Under stenarna påträffades grop 113, fylld med ett kompakt lager innehållande lera, sot, kol, slagg, sten och bränd lera. Sannolikt har stenarna kommit på plats i samband med att den underliggande gropen fyllts igen. Kol från fyllningen i gropen har daterats till övergången mellan vikingatid – tidig medeltid (990–1160 e.Kr.).

Grop 114 som framkom nordnordöst om ovan beskrivna gropen (113) var i karaktär mycket likartad den som återfanns i de övriga nedgrävningarna på norra sidan av undersökningsområdet och innehöll en blandning av lera och silt med inslag av sot, kol, sten, slagg och keramik i form av äldre svartgods. Keramiken uppvisar drag av Östersjökeramik.

Groparna i schakt 6 påminner mycket om de gropar som påträffades i schakt 4 och har sannolikt haft en liknande funktion som dessa, det vill säga som kokgrop, avfallsgrop eller möjligtvis en urlakad härd.

Schakt 7

Beskrivning: 1,4×5,3 meter stort, cirka 0,9–1,2 meter djupt under dagens marknivå.

Schakt 7 grävdes mitt på den grusplan som låg framför hotellbyggnaden på norra sidan av tomten (se figur 10). Grusplanen var uppfylld med ett 0,2 meter tjockt lager fint grus. Under detta kom ett 0,5–0,6 meter tjockt omrört lager med sand, grus och mindre sten. I botten av schaktet påträffades ett lerigt kompakt lager. I detta kom en tydlig 0,12 meter

Figur 11. Stenkonstruktion 112 i schakt 6. Foto från öster.

djup nedgrävning, sannolikt ett äldre dike (115), med mörk gråsvart fyllning av sand och grus.

Diket påträffades under omrörda, mer recenta massor och har sannolikt till viss del schaktats bort när gårdsplanen till huset har anlagts. Diket var 0,65 meter brett och 3,85 meter långt men fortsatte utanför schaktets begränsning både i norra och södra delen. Fyllningen i diket bestod av ett decimeter tjockt mörkare gråsvart lager med sot, kol, sand och smågrus i fyllningen. I fyllningen påträffades en liten mängd obränt ben och några få bitar slagg. Nedgrävningskanten för diket var mycket tydlig. Diket sträckte sig i SSV–NNÖ riktning.

Eventuellt rör det sig om ett tomtdike från Sigtunas tidigaste stadsbebyggelse. De stadsgårdar som anlades under den här perioden var orienterade med kortsidan mot Stora gatan och avdelade sinsemellan av diken som sannolikt också fungerade som dränering. Riktningen på diket stämmer väl överens med orienteringen av de stadsgårdar som påträffades vid undersökningen av kvarteret Guldet 6 (Wikström 2010). Kol från fyllningen har daterats till 1040–1230 e.Kr. och tangerar övergången från vikingatid – tidig medeltid. Detta styrker tolkningen att det rör sig om ett tomtdike mellan två stadsgårdar.

Fynd

Det fyndmaterial som påträffades på norra sidan av förundersökningsområdet var litet men får ändå anses typiskt för utkanten av Sigtunas stadslager. Främst utgörs fyndmaterialet av mindre klumpar slagg och en mindre mängd keramikskärvor, de flesta av typen äldre svartgodstyp (figur 12; bilaga 3). Ett mindre antal av de skärvor som påträffades uppvisar drag av Östersjökeramik. I det vattenavsatta lager som förekom i schakt 5 och 6 påträffades (förutom keramik) även en liten mängd hantverksspill i form av sågat horn, en liten bit flinta (sannolikt eldslagningsflinta) samt en rombisk båtnit. I grop 114 påträffades en bit bearbetat horn som eventuellt kan vara en del av en skena till en enkelkam.

I matjordslagret på norra sidan av området påträffades ett lösfynd av en keramikskärva från tidig medeltid och i matjordslagret på södra sidan av området påträffades en skärva Östersjökeramik. Dessa lösfynd bekräftar att jordmassorna i området vid något tillfälle rörts om då båda skärvorna påträffades tillsammans med fynd av betydligt mer modern karaktär.

På södra sidan av området var fynden generellt av en yngre datering. Ett mynt som präglats 1831 påträffades i ett organiskt lager (105) invid en stenkonstruktion (104; figur 13). I schakten på södra sidan framkom bland annat en svarvad knopp som sannolikt har suttit på en käpp, två klumpar av råglas, en spelkula i glas, flera bitar rödgods och kakel, flera skärvor flintgods och skärvor av fönsterglas och buteljglas samt diverse spik och andra järnföremål (figur 14).

Figur 14. Några av de lösfynd som påträffades i raseringsmassorna; överst buteljglas och underst en svarvad knopp. Skala 1:1.

Figur 12. Keramik av äldre svartgodstyp. Skala 1:1.

Figur 13. Mynt präglat med Karl XIV Johan, 1/6 Skilling från 1831 (F:105:130:1). Skala 1:1.

SLUTSATS

Förundersökningen har bidragit med en ökad kunskap om hur området kring kvarteret Guldet sett ut under stadens äldsta faser. På den norra sidan av undersökningsområdet påträffades flera gropar som genom ^{14}C -analys daterats till övergången mellan vikingatid och tidig medeltid. Dessa anläggningar härrör sannolikt från beredning av mat då samtliga innehöll värmepåverkad sten och flertalet även keramikskärvor av svartgodstyp. Det dike som påträffades under hotellets parkering har genom ^{14}C -analys fått en något senare datering, 1040–1230 e.Kr., vilket tyder på att det kan höra samman med den första reglerade bebyggelsen i Sigtuna som ska ha anlagts under 900-talets slut alternativt 1000-talets början (Wikström 2010). Detta stämmer väl med den bild som presenterats i samband med tidigare arkeologiska undersökningar i närområdet då spår efter flera stadsgårdar men också en gravgård påträffats (se bland andra Wikström 2010, Tesch 1997 och Runer 2022).

I den södra delen av undersökningsområdet påträffades inga äldre lämningar. Den stensamling som påträffades i schakt 2 har inte kunnat dateras inom ramen för förundersökningen. Innan undersökningen utfördes fanns förhoppningar om att här finna spår efter äldre hamnanläggningar, dessa infriades dock inte i fält. Om sådana anläggningar funnits på platsen har de sannolikt schaktats bort vid ett tidigare tillfälle. Tjocka lager med rasering och utfyllnad påträffades i de tre schakt som grävdes här vilket talar för att omfattande markarbeten utförts vid något tillfälle, sannolikt i samband med att den äldre delen av huset uppfördes under sent 1800-tal. Även senare ingrepp har gjorts på ytan då fynd av plast och annat mer modernt skräp också förekom i massorna.

Tyvärr uppvisade ingen av ytorna några spår efter organiserat hantverk. På norra delen av undersökningsområdet påträffades en liten mängd slagg och en bit horn som sannolikt var bearbetad. Det fanns dock inga lämningar som tydde på att man ägnat sig åt hantverk på plats. Fyndmängden inom undersökningsområdet var generellt mycket liten. Detta beror med största sannolikhet på att området legat i utkanten av stadsmiljön och främst brukats som åker eller för trädgårdsodling under historisk tid (Wikström 2010).

De påträffade lämningarna har framför allt daterats till övergången från vikingatid till tidig medeltid vilket stämmer väl med resultaten från tidigare undersökningar av närliggande områden (se bland andra Guldet 6 och Hospitalhöjden).

En teori som förts fram är att bebyggelsen i Sigtunas västra delar i området runt Sankt Pers kyrkoruin avhystes under 1100-talets början till förmån för östra delen av staden (Wikström 2010). Sankt Pers kyrka färdigställdes sannolikt under 1200-talets första hälft och ödelades vid en brand vid 1600-talets början (Runer 2013). I samband med att kungsgården flyttades runt 1060 och kyrkan uppfördes avhystes stadsgårdarna i västra delen av Sigtuna, motsvarande bland andra dagens kvarteret Guldet och kungen valde då att i stället utöka sin egen mark i området. Stadsgårdarna flyttades då till nuvarande Munkholmen i östra delen av staden. Detta är sannolikt en av orsakerna till att yngre bebyggelse saknas i området kring kvarteret Guldet då ingen nybyggnation ska ha förekommit på platsen efter 1100-talets början (Wikström 2010). Bruk av marken som åker eller för trädgårdsodling verkar i stället ha tagit över i utkanten av staden. Sannolikt har även dessa aktiviteter förstört en hel del av de äldre bebyggelsefaser som delvis saknas i området (Wikström 2010). Vid en undersökning i anslutning till prästgården konstaterade Wikström att kulturlagens utseende och struktur tyder på en annorlunda bebyggelse i västra delen av Sigtunas stadslager än i övriga Sigtuna och han menar att detta tyder på en mer långlivad och gles bebyggelse (Wikström 2003). Dessa skäl kan – tillsammans med de omfattande markarbeten som utförts på tomten – förklara den ringa mängden anläggningar som påträffades vid förundersökningen.

Den kompletterande undersökning som gjordes visade även den att stora delar av undersökningsområdet har schaktats ur i samband med uppförandet av den befintliga byggnaden inom fastigheten. Även här saknades indikation på bebyggelseämningar inom de centrala delarna av undersökningsområdet. I sydvästra delen av undersökningsområdet karterades en stengrund till en byggnad, som sannolikt uppförts under senare delen av 1800-talet då den saknas på 1862 års karta.

REFERENSER

Litteratur

HED JAKOBSSON, A., RUNER, J., KJELLSTRÖM, A. & BJÖRK, T. 2017. *I Sigtunas utkant: Slutundersökningsrapport över gravar och bebyggelse vid Götes mack. Arkeologisk undersökning, RAÄ 195, Sigtuna stad och kommun, Stockholms län*. Rapporter från Arkeologikonsult 2017:2696. Upplands Väsby.

KJELLSTRÖM, A. 2005. *The Urban Farmer. Osteoarchaeological Analysis of Skeletons from Medieval Sigtuna interpreted in a socioeconomic perspective*. Theses and Papers in Osteoarchaeology No. 2. Stockholm University.

KJELLSTRÖM, A & WIKSTRÖM, A. 2008. Osteologi och fältantropologi. I: *På väg mot paradiset: arkeologisk undersökning i kvarteret Humlegården 3 i Sigtuna 2006*. Sigtuna. Sigtuna museum.

RUNER, J. 2013. *Sigtuna prästgård Kulturlager och bebyggelselämningar. Sigtuna RAÄ 195:1, Prästgården 2:138, Sigtuna kommun, Stockholms län, Uppland. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning*. Rapporter från Arkeologikonsult 2013:2554. Upplands Väsby.

RUNER, J. 2022. *Hospitalhöjden. Gravarna från sen vikingatid. Arkeologisk förundersökning och undersökning, Uppland, Stockholms län, Sigtuna kommun, fastigheten Sigtuna 2:286, fornlämning L2015:2168*. Uppdrag arkeologi, rapport 2022/16.

TESCH, S. 1997. Maktpolitik och kyrkobygge: Sigtuna vid tiden för dominikankonventets grundläggning. I: S. Tesch (Red.), *Mariakyrkan i Sigtuna. Dominikankonvent och församlingskyrka 1247–1997*. Minnesskrift med anledning av 750-årsjubileet. Sigtuna museers skriftserie 7.

TESCH, S., 2000. Det sakrala stadsrummet. Sigtunas tidigmedeltida kyrkotopografi. I: *Medeltidsarkeologisk tidskrift META 1/2000*, s. 3–26.

WIKSTRÖM, A. 2003. *Sigtuna Prästgården 2004*. Meddelanden och rapporter från Sigtuna Museum nr 14.

WIKSTRÖM, A. 2010. *Kv. Guldet 6, 1997-stadsgårdar i utkanten av det tidigmedeltida Sigtuna*. Meddelanden och rapporter från Sigtuna Museum nr 47.

Digitala källor

KULTURMILJÖREGISTRET (KMR)
Riksantikvarieämbetets söktjänst (Fornsök) med alla kända registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i Sverige
<https://app.raa.se/open/fornsok/>

Kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv
Redovisning (stadens åkrar) 1778
Stockholms län, Sigtuna stad
Aktbeteckning: A88-1:2
Lantmätare: Gabriel Boding
Ägodelning 1810
Stockholms län, Sigtuna stad
Aktbeteckning: A88-1:5
Lantmätare: Efraim Johan Granell

BILAGA 1. SCHAKT

Schakt-nr	Typ	Storlek (m)	Area (m ²)	Djup (m)	Beskrivning	Kontext
1	Schakt utan indikation	12,6 x 2	22	1,4	Schakt 1 grävdes inom det område som idag utgör den södra delen av tomten Guldet 17. Ytan används idag som uteservering sommartid. Schaktet var 2,0x12,6 m stort och grävdes ned till ca 1,5 m under dagens marknivå där ett kompakt lerlager tog vid. Inga arkeologiska lämningar påträffades i schaktet. Schaktet innehöll omrörda massor med föremål från vitt skilda tidsepoker. Skärvor av yngre rödgods, fajans och buteljglas blandat med en spelkula i glas och föremål i plast. Schaktet innehöll en del större stenar blandat med krossat tak- och väggtegel. Sannolikt rör det sig om rivningsmassor från en äldre byggnad, kanske från det hus som finns utritat på en karta över Sigtuna från 1810. I botten av schaktet påträffades en nedgrävning i form av ett dike.	-
2	Schakt med indikation	11,1 x 1,8	20	1,4–1,5	Schakt 2 grävdes även det inom den södra delen av undersökningsområdet. Schaktet var 1,8x11,1 m stort och grävdes ned till ca 1,4 m under dagens marknivå där ett kompakt lerlager tog vid. I schakt 2 påträffades en samling stenar som tolkats som en del av en stenmur eller -syll. Lämningen framkom här på 0,25 m djup. Stenarna låg i ett mer kompakt organiskt lager som tydligt skiljde sig i karaktär från de omrörda massorna runtom. I övrigt innehöll schaktet inga arkeologiska lämningar. Till karaktären var det mycket likt schakt 1. I schaktets södra del påträffades en sedan tidigare okänd elledning som utgick från den tillbyggnad som gjordes på tomten under sent 1980-tal.	104, 105
3	Schakt utan indikation	11,2 x 1,6	20	1,5	Även schakt 3 var beläget inom den södra delen av undersökningsområdet. Schaktet var 1,6x11,2 m stort och grävdes till ett djup av ca 1,5 m under dagens marknivå. I botten på schaktet påträffades samma lerlager som fanns i botten av schakt 1 och 2. Ett parti med större stenar påträffades i ett omrört lager med tegelkross och sand. Ett brunn i form av ett höganäsrör påträffades i norra schaktväggen. Schaktet bedöms inte innehålla några äldre lämningar.	-
4	Schakt med indikation	6,4 x 1,7	11	1,6	Schakt 4 grävdes i västra delen på den yta som låg norr om hotellbyggnaden. Platsen utgjorde en gräsbeväxt upphöjd yta längs med parkeringsplatsens nordvästra kant. Schaktet var 1,7x6,4 m stort och grävdes till ett djup av ca 1,6 m under dagens marknivå. I schaktets botten påträffades tre mörkare fläckar som visade sig vara nedgrävningar fyllda med skärvig sten och kol. Nedgrävningarna påträffades på ett djup om 1,5 m.	108–110
5	Schakt med indikation	3 x 2,9	8	1,6	Schakt 5 var lokaliserat 8 m NNÖ om schakt 4 och låg även det på den upphöjda gräsbeväxta remsa som sträckte sig längs nordvästra kanten av undersökningsområdet. Schaktet var 2,9x3,0 m stort och grävdes till ett djup av ca 1,6 m. På ca 0,6 m djup påträffades ett diffust lager med inslag av sot, kol och enstaka skörbrända eller skärviga stenar.	111:1
6	Schakt med indikation	8,6 x 2,2	17	1,5	Schakt 6 var lokaliserat 9,7 m NNÖ om schakt 5 och låg även det på den upphöjda gräsbeväxta remsa som sträckte sig längs nordvästra kanten av undersökningsområdet. Schaktet var 2,2x8,6 m stort och grävdes till ett djup av ca 1,5 m. På ca 0,6 m djup påträffades ett diffust lager med inslag av sot, kol och enstaka skörbrända eller skärviga stenar (111:2), sannolikt en fortsättning på lager 111:1 som påträffades i schakt 5.	111–114
7	Schakt med indikation	5,3 x 1,4	7	1,2	Schakt 7 grävdes mitt på den grusplan som låg framför hotellbyggnaden på norra sidan av tomten. Schaktet var 1,4x5,3 m stort och grävdes till ett djup mellan 0,9–1,2 m. Grusplanen var uppfylld med ett 0,2 m tjockt lager fint grus. Under detta kom ett 0,5–0,6 m tjockt omrört lager med sand, grus och mindre sten. I botten av schaktet påträffades ett lerigt kompakt lager. I detta kom en tydlig 0,12 m djup nedgrävning, sannolikt ett äldre dike, med mörkt gråsvart fyllning av sand och grus.	115

Bilaga 1. Schakt, forts.

Komplettering

Schakt- nr	Typ	Storlek (m)	Area (m ²)	Djup (m)	Beskrivning	Kontext
20	Schakt med indikation	9 x 2,8	22	0,7	Schaktet är urschaktat ca 0,5 m i söder och 0,25 m i norr för befintlig grusplan. Under grusplanen framkom två kulturlager i vardera ände (201 och 202) av schaktet. Man har sänkt västra delen av undersökningsområdet med ca 0,85 m.	201, 202
21	Schakt med indikation	6,6 x 2,2	13,5	0,8	Under befintlig gårdsplan ca 0,4 m framkom ett kompakt siltigt lerlager som var upp till 0,4 m mäktigt (203). Därunder vidtog undergrunden som utgjordes av lera. Enstaka fynd av keramikskävor (yngre rödgods) hittades i lerlagret.	203
22	Schakt med indikation	5 x 3	15	1,2	Under 0,3 m grus, framkom sprängsten uppblandat med grus i hela schaktet (ca 0,5 m tjockt). Fynd av sprängtråd. Därunder vidtog ett luckert siltlager (205) ca 0,4 m tjockt med fynd av bland annat ett mynt präglat år 1858. Tolkas utgöra ett odlingslager. Undergrunden utgjordes av ljusgul/grå lera.	205
23	Schakt med indikation	5 x 2,2	10	1,2	Övre delen av schaktet fylldes med grus, ca 0,35 m, därunder ca 0,35 m tjockt bärlager med 0,2–0,4 m stora rundade och skarpkantiga stenar uppblandat med grus. Ca 0,7 m under befintlig markyta framkom ett mörkbrunt sandig silt lager uppblandat med lite sten och tegelkross (206). I det här lagret hittades fynd av bland annat vitglaserade kakelugs bitar som dateras till 1800-talet. Under det här lagret framkom en lins med kompakt lera (207). Stora delar av norra ytan är urschaktad i samband med byggnation av befintlig byggnad och anläggandet av grusplanen, 1990-tal? Undergrunden utgjordes av gul lera.	206, 207
24	Schakt med indikation	5,3 x 2,5	12	1,5	Hela schaktet är urschaktad ca 1 m ned från befintlig markyta och fylldes med grus och sten. Därunder framkom ett kompakt mörkgrått lerlager (209) på ca +4,5 m ö.h. Undergrunden utgjordes av gul lera.	209
25	Schakt med indikation	5,5 x 2,5	13	1,3	Urschaktad ca 0,7–1 m under befintlig markyta. Därunder vidtog ett ca 0,3 m tjockt odlingslager (210) med bland annat fynd av flintgods och porslin. Under lager 210 framkom mörkgrå lera (211) med fynd av en skärva yngre svartgods. Undergrunden utgjordes av ljusgrå lera.	210, 211

BILAGA 2. KONTEXTER

Kontext-nr	Typ	Storlek (m)	Höjd/djup (m)	Beskrivning	Tolkning	Schakt
100	Stensamling	1,0x0,8	0,25	Yta med kalksten. Ca 0,10–0,25 m stora oregelbundet formade plattor. Rödaktiga i färg.	Sannolikt del av en modern trädgårdsgång	1
101	Rivningsmassor med sten	2,4x1,4	0,4	Sten, eventuellt utslängd. Mellan 0,2–0,4 m i diam. Ingen tydlig struktur. Fortsätter in i schaktväggen på båda sidorna.	Del av rasering/utfyllnad	1
102	Dike	0,8x0,4	0,4	Nedgrävning fylld med rödaktig sand, tegelkross, tegelpannor, porslin, slagg och mörk lera i botten. Raka nedgrävningskanter. Fylld med grus och slagg samt sand mot botten.	Avfallsgrop/dike	1, 2
103	Rivningsmassor med sten	1,4x1,2	0,3	Blandat mindre och större sten. Stenstorlek mellan 0,3–1,10 m. Låg i lager med sand, tegelkross, taktegel och kalkbruk. Diverse 1700-talsfynd och taktegel med mer modern karaktär.	Sannolikt rivningsmassor som använts som utfyllnad	1
104	Stenkonstruktion	1,8x1,3	0,4	Stenkonstruktion i norra delen av schakt 2. Blandat mindre och större stenmaterial. Mellan 0,15x0,20–0,4x0,6 m stora. En liten utstickande "arm" som följer schaktkanten i öster. Fortsätter in i schaktväggen både i V, N och Ö.	Eventuellt en stensyll, dock var stenmaterialet väldigt varierat i storlek och låg inte i en tydlig formation vilket talar emot den tolkningen	2
105	Bärlager	1,5x1,2	0,2	Bärlager för stenkonstruktion 104. Ett kompakt lager med inslag av murket trä, sand, silt och lera med inslag av kol och en mycket liten mängd tegelkross. Lagret är brunt/rödbrunt i färg.	Tolkas som ett bärlager till stenkonstruktion 104	2
106	Omrört lager med sten	2,8x1,2	0,6	Lager med sten, fynd av modern karaktär runtom. Sten i storlek mellan 0,3–0,8 m i diam. Delar av ett höganäsrör påträffades i norra schaktväggen alldeles intill lagret.	Eventuellt en del av en modern stenkista eller kajkant. Stenen låg dock inte i någon tydlig formation vilket talar för att det kan vara utfyllnads-/raseringsmassor	3
107	Utfyllad-/raseringslager	5,3x1,5	0,5	Lager med sand, grus, tegelkross och taktegel. I lagret ligger en hel del större stenar i storlek mellan 0,3–0,8 m i diam.	Sannolikt del av modernare utfyllnad i samband med utjämning av gräsmattan	
108	Grop	1,1x0,7	0,16	Grop med svartbrun fyllning av grus, sand och lera med inslag av kol. Oregelbunden form. Två skarpkantade stenar synliga i ytan och ytterligare några värmepåverkade (skärviga) stenar i fyllningen. Fynd av slagg, järnföremål, bearbetat och obearbetat ben samt keramik av äldre svartgodstyp. Sot, kol, grus och mindre benflisor i fyllningen. ¹⁴ C-daterad till 890–1150 e.Kr. (950–1050).	Kokgrop alternativt avfallsgrop	4
109	Grop	0,8x0,7	0,12	Grop med svartbrun fyllning av grus- och sandblandat med inslag av kol och värmepåverkad (skärvig) sten. Oval i formen. Fortsätter in i schaktväggen i Ö. Relativt kompakt fyllning. Fynd av två keramikskärvor av äldre svartgodstyp och obearbetat ben.	Kokgrop alternativt avfallsgrop	4
110	Grop	0,6x0,5	0,1	Grop med mörkbrun fyllning av grus, sand och lera med liten mängd kol. Fynd av slagg. Oregelbunden och otydlig i plan.	Kokgrop alternativt avfallsgrop	4

Bilaga 2. Kontexter, forts.

Kontext-nr	Typ	Storlek (m)	Höjd/djup (m)	Beskrivning	Tolkning	Schakt
111:1	Vattenavsatt lager	2,1x1,6	0,8	Kulturlager med sot, kol, obrända ben, enstaka keramik av äldre svartgodstyp samt en liten mängd slagg. Lerigt lager. Lagret kom 0,55 m under befintlig marknivå. Stenfritt i schaktet om man jämför med det närliggande schakt 4. Enstaka skörbrända eller skärviga stenar. Befintlig marknivå på 5,8 m ö.h. ¹⁴ C-daterat till 990–1160 e.Kr.	Tolkas som ett vattenavsatt lager från sen vikingatid – tidig medeltid	5
111:2	Vattenavsatt lager	5,9x1,3	0,7	Kulturlager med sot, kol, obrända ben, enstaka keramik av äldre svartgodstyp samt en liten mängd slagg. Lerigt lager. Lagret kom 0,4 m under befintlig marknivå. Lagret var ca 0,7 m tjockt i SV och tunnades ut till 0,3 m i NÖ. Lagret innehöll enstenssamling (112).	Tolkas som ett vattenavsatt lager från sen vikingatid – tidig medeltid	6
112	Stenkonstruktion	1,2x0,8	0,3	Kantigt stenmaterial i varierande storlek mellan 0,2–0,5 m i diam. Stenfritt runtom. Ligger i lager 111:2.	Oklar funktion	6
113	Grop	1,2x0,7	0,15	Grop, under stenkonstruktion 112, fylld med lera, sot, kol, slagg, sten och bränd lera. Mycket kompakt fyllning.	Eventuellt en avfallsgrop/kokgrop	6
114	Grop	0,8x0,5	0,15	Grop i norra halvan av schakt 6. Påminner mycket i karaktär om övriga gropar inom undersökningsområdet. Mörkbrun/svartbrun fyllning av främst grus, sand och lera med inslag av sot och kol. Fynd av keramik, en bit bearbetat horn och en liten mängd slagg.	Eventuellt en avfallsgrop/kokgrop	6
115	Dike	3,9x0,6	0,12	Dike med mörkare gråsvart fyllning av sand och smågrus med inslag av sot och kol. Skarp nedgrävningskant. Fynd av bränt ben och en liten mängd slagg.	Sannolikt ett tomdike mellan två stadsgårdar	7

Komplettering

Kontext-nr	Typ	Storlek (m)	Höjd/djup (m)	Beskrivning	Tolkning	Schakt
201	Lager	1,8x3,0	0,40	Lucker mörk brun/grå siltig lera med inslag av småsten, kvistar och lite tegelkross som framkom i norra delen av schaktet. Framkom cirka 0,25 m under befintlig markyta på en höjdnivå av +3,9 m ö.h. Det här lagret överlagrade undergrunden som utgjordes av grå lera.	Odlingslager	20
202	Lager	2,4x5,2	0,10	Kompakt mörkbrun/grå siltig lera uppblandat med småsten och rötter. Tre stenar i storlek mellan 0,2–0,4 m i södra kanten. Enstaka fynd av obrända djurben. Framkom vid +3,6 m ö.h i södra delen av schaktet.	Vattenavsatt lager?	20
203	Lager	1,8x5,2	0,4	Kompakt mörkbrun/grå siltig lera uppblandat med lite småsten och lite rötter. Fynd av yngre rödgods som dateras till 1600–1750-tal och lite tegelkross. Möjligt odlingslager.	Odlingslager	21
204	Störning	-	0,50	Sprängsten uppblandat med grus, fynd av sprängtråd, 1900-tal. Framkom under grusad gårdsplan, ca 0,3 m under befintlig markyta. Under framkom grå siltig lera (lager 205).	Störning	22

Bilaga 2. Kontexter, forts.

Komplettering

Kontext-nr	Typ	Storlek (m)	Höjd/djup (m)	Beskrivning	Tolkning	Schakt
205	Lager	2,6x3,9	0,30	Lucker mörkbrun sandig silt, enstaka fynd av keramikskärvor (yngre rödgods) och grönt buteljglas som preliminärt dateras till 1800-talet samt ett mynt präglat år 1858. Framkom under sprängsten 204 på en höjdnivå av +4,5 m ö.h. Sannolikt del av ett odlingslager.	Odlingslager	22
206	Lager	1,9x4,9	0,30	Framkom på en höjdnivå av +3,9 m ö.h ca 0,7 m under befintlig grusplan. Fynd i form av vitglaserat ugnskakel, porslin och flintgods 1800/1900-tal, hantag till en spade, taktegel etc. Lagret täcker en lins med kompakt lera (207) och utgör förmodligen del av ett odlingslager.	Odlingslager	23
207	Lager	1,8x4,4	0,05–0,1	Lins med kompakt grå lera med fynd av enstaka djurben. Framkom under lager 206 i botten av schaktet på en höjdnivå av ca +3,7 m ö.h.	Vattenavsatt lager?	23
208: 1–2	Stenkonstruktion	12,4x39,2	0,8	Del av en husgrund som är belägen i den sydvästra delen av undersökningsområdet och som karterades in. Grunden utgjordes av 0,3–0,6 m stora skarpkantiga stenar lagda med den flata sidan utåt, flera av stenarna har borrhål. Bevarat i minst två skift upp till en höjd av 0,8 m. Sannolikt andra halvan av 1800-talet.	Husgrund 1800-tal	-
209	Lager	1,6x3,1	0,50	Kompakt mörkgrå lera som framkom på ca +4,5 m ö.h. Enstaka fynd av djurben och keramikskärvor (yngre rödgods) som dateras till 1550–1750. Täcktes av sentida massor i form av grus och sten som påförts i samband med anläggandet av grusplanen, 1990-talet?	Vattenavsatt lager/ äldre markhorisont?	24
210	Lager	1,3x3,6	0,25	Mörkbrun sandig silt med fynd av enstaka odekorerade kritpipsskaft, del av en knoppflaska (1880–1930-tal), fönsterglas samt keramikskärvor (flintgods, porslin, yngre rödgods) som dateras till 1700-tal – tidigt 1900-tal. Tolkas utgöra del av ett odlingslager. Täcker lager 211 och framkom på ca +5 m ö.h.	Odlingslager	25
211	Lager	1,1x3,3	0,25	Kompakt mörkgrå lera med enstaka fynd av djurben och en skärva svartgods av A4-typ som preliminärt dateras till ca 1100–1200-tal. Framkom på ca +4,7 m ö.h. under lager 210.	Vattenavsatt lager?	25
212	Störning	-	-	VA-rör i östra schaktväggen som framkom i botten av schaktet.	Störning	25

BILAGA 3. FYND

Fynd-nr*	Objekt/sakord	Material	Del	Antal	Antal fragm.	Datering	Beskrivning	Gallrad (X)
102:47:1	Kritpipa	Piplera	Huvud	1	1	1700?	Eventuellt musseldecor. Rester av sot på insidan.	X
105:130:1	Mynt	Kopparlegering	Hel	1	1	1831	1/6 skilling från 1831. Präglad av Karl XIV Johan.	X
108:221:1	Smidesslagg	Slagg		1	1			X
108:221:2	Spik	Järn	Huvud	1	1			X
108:221:3	Odef.	Ben (horn?)		1	1		Eventuellt bearbetat. Våldigt eroderat.	X
109:220:1	Svartgods	Keramik	Skuldra	1	1	1000-tal?	Eventuellt svartgods.	
109:220:2	Svartgods	Keramik	Buk	1	1	1000-tal?	Eventuellt svartgods.	
110:230:1	Smidesslagg	Slagg		1	1			X
111:239:1	Svartgods	Keramik	Mynning	1	1	1000-tal?	Eventuellt svartgods. Kompakt gods med små magringskorn.	
111:239:2	Kärl	Keramik	Buk/skuldra	2	2	1000-tal?	Svartbränt gods. Mycket kompakt. Små magringskorn.	
111:239:3	Kärl	Keramik	Mynning	1	1		Rak mynning. Fint gods med små magringskorn. Ljust terrakottafärgad.	
111:239:4	Kärl	Keramik	Buk	1	1		Grövre gods. Grövre magringskorn. Terrakottafärgad.	
111:240:1	Smidesslagg	Slagg		6	6			X
111:275:1	Nit	Järn		1	1		Mycket korroderad rombisk båtnit.	X
111:275:2	Spik	Järn		3	3			X
111:276:1	Eldslagningsflinta	Flinta		3	3		En bit tydligt eldpåverkad.	X
111:276:2	Odef.	Järn		1	1		Rund kompakt järnklump.	X
111:276:3	Sågat horn	Horn		2	2		Hantverksspill.	
111:276:4	Smidesslagg	Slagg		19	19		Tre större slaggbitar, eventuellt mindre bottenskållor.	X
111:277:1	Östersjökeramik	Keramik	Mynning	1	1		Svartbränt gods. Relativt fin magring. Eventuellt dekor på mynnings utkant. Eventuellt östersjökeramik.	
111:277:2	Östersjökeramik	Keramik	Skuldra	1	1		Svartbränt gods. Relativt fin magring. Dekor i form av flera, tätt förkommande band. Eventuellt östersjökeramik.	
111:277:3	Svartgods	Keramik	Buk	4	4		Ljust terrakottafärgade skärvor. Eventuell svartgods. Relativt finmagrade och kompakta.	
113:273:1	Smidesslagg	Slagg		3	3		Slagg med glasaktig yta.	X
114:292:1	Smidesslagg	Slagg		3	3			X
114:292:2	Kam	Horn		1	1		Kamfragment.	
114:331:1	Östersjökeramik	Keramik	Buk/skuldra	1	2		Svartbränt gods. Relativt fin magring. Dekor i form av två linjer.	
115:330:1	Smidesslagg	Slagg		1	1			X

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är det löpnummer som fyndet tilldelas vid inmätningen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bildar tillsammans föremålets unika fyndnummer.

Bilaga 3. Fynd, forts.

Komplettering

Fynd-nr*	Objekt/sakord	Material	Del	Antal	Antal fragm.	Datering	Beskrivning	Gallrad (X)
203:126:1	Yngre rödgods	Keramik	Botten, buk	4	4	1600–1750		
205:301:1	Mynt	Kopparlegering	Hel	1	1	1858	1 öre.	X
209:189:1	Yngre rödgods	Keramik	Mynning, buk	6	6	1550–1750		
211:227:1	Svartgods	Keramik	Buk	1	1	1100–1200-tal	A4-typ.	

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är det löpnummer som fyndet tilldelas vid inmätningen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bildar tillsammans föremålets unika fyndnummer.

BILAGA 4. ¹⁴C-ANALYS

International Chemical Analysis Inc. (ICA)

Resultat (oktober 2022)

Kontexter:

- 108 – Grop
- 111 – Vattenavsatt lager
- 113 – Grop
- 115 – Dike

ICA ID	Submitter ID	Material Type	Pretreatment	Conventional Age	Calibrated Age
14C-8084	108:231	Charcoal	AAA	1030 +/- 30 BP	Cal 890 - 920 AD (2.9%) Cal 950 - 1050 AD (87.8%) Cal 1080 - 1130 AD (4.4%) Cal 1140 - 1150 AD (0.3%)
14C-8085	111:241	Charcoal	AAA	990 +/- 30 BP	Cal 990 - 1060 AD (44.3%) Cal 1070 - 1160 AD (51.1%)
14C-8086	113:278	Charcoal	AAA	990 +/- 30 BP	Cal 990 - 1060 AD (44.3%) Cal 1070 - 1160 AD (51.1%)
14C-8087	115:328	Charcoal	AAA	880 +/- 30 BP	Cal 1040 - 1110 AD (18.4%) Cal 1120 - 1230 AD (77.0%)

- Calibrated ages are attained using INTCAL20.
- Unless otherwise stated, 2 sigma calibration (95% probability) is used.
- Conventional ages are given in BP (BP=Before Present, 1950 AD), and have been corrected for fractionation using the delta C13.

BILAGA 5. RESULTAT FRÅN KOMPLETTERING

Mikael Bertheau, Arkeologikonsult

Resultat

Arkeologikonsult utförde under september 2023 en arkeologisk förundersökning inom fornlämning L2015:2168 (Sigtunas stadslager), fastigheten Guldet 17, Sigtuna kommun, Stockholms län (431-3353-2023). Vid förundersökningen begränsades ytorna till viss del på grund av pågående verksamhet inom fastigheten samt av befintliga ledningar och träd.

Efter avslutat fältarbete och i samband med att Arkeologikonsult skickade in rapportmanus för godkännande önskade Länsstyrelsen mer underlag för att kunna ta beslut om den fortsatta arkeologiska processen. Det beslutades att kompletteringschakt skulle grävas i den centrala delen av undersökningsområdet för att klargöra om några fornlämningar berörs av det aktuella nybyggnadsprojektet inom fastigheten Guldet 17. Den kompletterande schaktningen kunde utföras inom den ursprungliga kostnadsberäkningen för den arkeologiska förundersökningen.

På den äldsta kända kartan över Sigtuna stad från 1636 är undersökningsområdet beläget väster om och strax utanför stadsbebyggelsens utbredning. Enligt kartmaterialet från 1700- och 1800-talen utgjordes norra delen av undersökningsområdet av obebyggd tomtmark där bebyggelsen var koncentrerad till södra delen av undersökningsområdet. Man har antagit att Mälarens vattenstånd vid Sigtuna omkring år 1000 ska ha legat vid cirka +5 m ö. h. och i det arkeologiska materialet har man inte påträffat någon bebyggelse från tidig medeltid nedanför femeterskurvan (Douglas 1978, s. 55).

Totalt grävdes sex schakt (schakt 20–25; bilaga 1) som var 0,7–1,5 meter djupa inom den centrala delen av undersökningsområdet. Området utgörs idag av en grusad gårdsplan med parkeringsplatser. Samtliga schakt var urschaktade mellan 0,3–1 meter i samband med anläggandet av befintlig grusplan. Under grus och bärlager framkom rester av ett 0,25–0,4 meter tjockt odlingslager i fem av schakten (se bilaga 2). I det här lagret hittades bland annat fynd av ett mynt präglat år 1858 (F:205:301:1) och

keramikskärvor (yngre rödgods, flintgods och porslin) varav merparten dateras till 1800-tal/tidigt 1900-tal (se bilaga 3).

Under odlingslagret framkom på en höjdnivå av +3,6 till +4,7 m ö. h. ett kompakt lerlager i fyra av schakten (se bilaga 2). Enstaka fynd av djurben samt en skärva svartgods av A4-typ (F:211:227:1, se bilaga 3) som preliminärt dateras till 1100–1200-tal hittades i det här lagret. Lerlagret tolkas utgöra del av ett strandnära vattenavsatt lager.

Sammanfattningsvis kan man säga att stora delar av undersökningsområdet har schaktats ur i samband med uppförandet av befintlig byggnad inom fastigheten under senare delen av 1900-talet. Samtliga schakt som grävdes i den centrala delen av undersökningsområdet saknade indikation på bebyggelse-lämningar. Lerlagret som framkom i fyra av schakten kan representera en vikingatida/tidig medeltida strandlinje. I sydvästra delen av undersökningsområdet karterades en stengrund till en byggnad (se bilaga 2) som fortsätter in på grannfastigheten Guldet 5. Sannolikt rör det sig om en byggnad som uppförs under senare delen av 1800-talet då den saknas på 1862-års karta.

Referenser

Litteratur

DOUGLAS, M. 1978. *Medeltidsstaden 6*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer rapport.

Kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv

Geometrisk karta 1636

Stockholms län, Sigtuna stad

Aktbeteckning: A88-1:1

Plan till reglering af Sigtuna stad 1862

Stockholms län, Sigtuna stad

Aktbeteckning: A88-1:8

Lantmätare: Hans Samuel Herman Holmström,

Henning Adolf Taube

Rapporter från Arkeologikonsult 2023:3651